

УДК 336.144

Н. В. Архирейська,
к.е.н., доц. каф. фінансів і кредиту, Академія митної служби України

РЕАЛІЗАЦІЯ НОВАЦІЙ БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті досліджено новації Бюджетного кодексу України в контексті державного управління та визначено шляхи удосконалення сучасних форм і методів управління бюджетними коштами на 2012 рік.

This article explores innovations of the Budget Code of Ukraine in the context of public administration, identified ways to improve current forms and methods of management of the state budget for 2012.

Ключові слова: Бюджетний кодекс, державний бюджет України, державне управління, економічне зростання.

Keywords: Budget Code, State Budget of Ukraine, governance, economic growth.

Вступ.

Важливим етапом впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" стало прийняття 8 липня 2010 року нового Бюджетного кодексу України [1,2]. Водночас було ухвалено Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Бюджетного кодексу України". Тим самим внесено суттєві зміни в порядок складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, складання, розгляду і схвалення звітів про їх виконання. Кодексом урегульовано питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства, визначено правові засади утворення та погашення державного та місцевого боргу. Проте, можна стверджувати, що на сьогодні в Україні не існує відкритого і прозорого механізму бюджетного процесу. Тому питання реформування бюджетної політики є дуже актуальним в даний час. Зазначеною проблемою в Україні займається дуже обмежене коло фінансистів, серед яких: О. Васислик, В. Вишневецький, О. Демків, Т. Єфіменко, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, В. Опарін, С. Федчук.

Постановка задачі.

Мета даної статті – дослідити новації Бюджетного кодексу України в контексті державного управління та визначити шляхи удосконалення сучасних форм і методів управління бюджетними коштами на 2012 рік.

Досягнення цієї мети зумовило необхідність розв'язання таких завдань:

- розкрити сутність новацій Бюджетного кодексу спрямованих на розширення бюджетних інструментів економічної політики;
- поглибити теоретико-методологічні засади щодо принципів побудови бюджетної системи;
- дослідити складові програмно-цільового методу у бюджетному процесі та розкрити їхню суть;
- розглянути нові правила і порядок ведення бухгалтерського обліку та складання звітності в системі управління державними фінансами;
- визначити шляхи удосконалення сучасних форм і методів управління бюджетними коштами на 2012 рік.

Результати.

Новації Бюджетного кодексу спрямовані насамперед на розширення бюджетних інструментів економічної політики та підтримки ефективності використання бюджетних коштів. У попередній редакції не визначалось стратегічного спрямування на досягнення національної системи цінностей та інноваційного розвитку економіки. Діяльність учасників бюджетного процесу спрямовувалася на реалізацію запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів. Тим самим цілі бюджетної політики не були тісно пов'язані з вирішенням конкретних загальнодержавних завдань. У новій редакції Бюджетного кодексу внесено суттєві зміни до принципів побудови бюджетної системи, а саме до принципу ефективності бюджетної системи, принципу субсидіарності, принципу публічності і прозорості. Зокрема, принцип ефективності бюджетної системи значно доповнено і викладено в такій редакції: "... принцип ефективності і результативності - при складанні і виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання послуг, гарантованих державою, Автономною Республікою Крим, місцевим самоврядуванням, при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів" (ст.7). Цей принцип засвідчує чітку спрямованість бюджетної політики на ефективну реалізацію бюджетних програм.

Для підвищення ефективності використання бюджетних коштів у новій редакції Бюджетного кодексу удосконалені елементи програмно-цільового методу для бюджетів усіх рівнів. Зокрема, пропонується вичерпне обґрунтування основних складових програмно-цільового методу бюджетування (бюджетної програми, її результативних показників, паспорту бюджетної програми) та визначення відповідального виконавця, унормовується застосування програмно-цільового методу бюджетування на рівні місцевих бюджетів. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі передбачає складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди.

Значні зміни внесено до процедури підготовки бюджетних запитів. У понятті "бюджетний запит" закріплено, що такий запит готується головним розпорядником бюджетних коштів (а не розпорядником, як було раніше). Бюджетним кодексом визначено, що головні розпорядники бюджетних коштів забезпечують складання бюджетних запитів для подання Міністерству фінансів України відповідно до вимог інструкції з підготовки бюджетних запитів, з урахуванням звітів про виконання паспортів бюджетних програм, а також висновків про результати контрольних заходів, проведених органами, уповноваженими на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства, у терміни та порядку, встановлені Міністерством фінансів України.

Головні розпорядники бюджетних коштів забезпечують включення до бюджетних запитів показників за бюджетними програмами, які забезпечують протягом декількох років виконання інвестиційних програм (проектів).

Мінфін проводить аналіз бюджетного запиту, але тепер до уваги беруться також звіти про виконання паспортів бюджетних програм, висновки про результати контрольних заходів, проведених органами, уповноваженими на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Новим етапом в процедурі схвалення проекту Державного бюджету є подання його Раді національної безпеки і оборони України для схвалення у частині статей, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України.

Змінено процедуру розгляду і прийняття Закону про Державний бюджет України - відмінено існуючі три читання. Розгляд та затвердження Державного бюджету України відбувається у Верховній Раді України за спеціальною процедурою, визначеною Регламентом Верховної Ради України.

Протягом трьох днів з дня прийняття Верховною Радою України закону про Державний бюджет України Кабінет Міністрів України подає Президенту України обґрунтування і розрахунки щодо бюджетних показників. Якщо Президент України повернув до Верховної Ради України для повторного розгляду закон про Державний бюджет України, Кабінет Міністрів України у тижневий строк подає Верховній Раді України зміни до показників, зазначених у текстових статтях такого закону, та оновлені додатки до нього відповідно до пропозицій Президента України.

Суттєві новації торкнулись і звітності. Тепер звітність про виконання Державного бюджету України (кошторисів бюджетних установ) включає фінансову та бюджетну звітність.

Фінансова звітність бюджетних установ складається згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та за формами, що затверджуються Міністерством фінансів України. Включає баланс, звіт про доходи, фінансовий результат (теперішня форма № 9) та звіт про рух бюджетних коштів. Порядок заповнення форм фінансової звітності бюджетних установ встановлюється Державним казначейством України за погодженням з Міністерством фінансів України.

Бюджетна звітність відображає стан виконання бюджету, містить інформацію в розрізі бюджетної класифікації (форма 2, всі форми 4, всі форми 7, всі довідки щодо виконання додатку 12). Форми бюджетної звітності бюджетних установ і органів Державного казначейства України та порядок їх заповнення встановлюються Державним казначейством України за погодженням з Міністерством фінансів України.

Місячна, квартальна, річна звітність про виконання Державного бюджету України надається тепер Державним казначейством України не лише Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Рахунковій палаті та Міністерству фінансів України, а і Президенту України.

Рахункова палата під час підготовки висновків про виконання закону про Державний бюджет України тепер звертає особливу увагу на ефективність використання коштів державного бюджету, а також підготовку пропозицій щодо усунення порушень, виявлених у звітному бюджетному періоді, та вдосконалення бюджетного процесу загалом.

З Бюджетного кодексу виключено норми щодо процедури розгляду у Верховній Раді України річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України з посланнями на Регламент Верховної Ради України.

Якщо раніше на Міністерство фінансів України покладалося завдання оприлюднювати інформацію про виконання Державного бюджету України за підсумками кварталу та року, то тепер його зобов'язано оприлюднювати показники і за підсумками місяця.

Бюджетний кодекс зобов'язує оприлюднювати квартальну та річну звітність про виконання Державного бюджету України на офіційному сайті Державного казначейства України. Якщо раніше публічне представлення звітів про витрачання бюджетних коштів здійснювалося головними розпорядниками до 15 квітня, то тепер до 15 березня. Новою вимогою є те, що представлена інформація за кожною бюджетною програмою має містити відомості про результативні показники її виконання.

Також удосконалено систему державного внутрішнього контролю та посилено відповідальність всіх учасників бюджетного процесу (передбачено запровадження в бюджетних установах внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, розкрито їх суть, завдання та механізми функціонування, визначено види порушень бюджетного законодавства (40 видів), заходи впливу (7 видів) та процедури їх застосування контрольними органами, розмежовано та деталізовано контрольні повноваження органів державної влади, уповноважених на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства).

Отже, можна зробити висновок, що бюджетне реформування є невід'ємною складовою підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів. Метою реформування бюджетної політики України є підвищення результативності бюджетних витратків та оптимізація управління бюджетними коштами на всіх рівнях бюджетної системи України. Іншими словами, мета цієї реформи – підвищення ефективності формування та використання бюджетних коштів в інтересах суспільства. Саме тому бюджетна реформа може бути успішною лише за умови, що вона здійснюється як складова інституційних перетворень держави.

Першим кроком на шляху реформування бюджетної політики став проект Закону "Про державний бюджет України на 2012 рік" [3]. Новітні тенденції цього бюджету стосуються наступних питань:

- упорядковано перелік головних розпорядників коштів державного бюджету з урахуванням вимог Закону України "Про центральні органи виконавчої влади" та Указу Президента України "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади";

- розподіл витратків здійснено з урахуванням оптимізації бюджетних програм відповідно до стратегічних планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, спрямованих на виконання функцій, згідно з програмою економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава";

- впроваджено на рівні головних розпорядників бюджетних коштів середньострокові інвестиційні плани у межах граничних сум середньострокового бюджету з інвестиційних проектів, що пройшли процедуру оцінювання;

- передбачено створення Державного фонду регіонального розвитку, за рахунок якого будуть реалізовуватися стратегічні проекти регіонального розвитку і міжрегіональної співпраці;

- відповідно до змін Бюджетного кодексу України передбачено спрямування 15% Дорожнього фонду на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах [4].

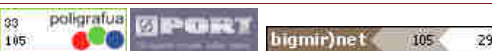
Висновок.

Таким чином, новітня редакція Бюджетний кодексу України буде сприяти підвищенню якості управління бюджетними коштами, забезпеченню результативності, ефективності і прозорості використання бюджетних коштів, розвитку бюджетної системи та забезпеченню її стабільності та інвестиційної привабливості. Бюджет 2012 року вже побудовано на базі нового Бюджетного та Податкового кодексів України. Концептуальною основою бюджетної політики 2012 року є нова парадигма управління державними фінансами, яка ґрунтується на інноваційних принципах розвитку. Вперше разом з проектом державного бюджету на 2012 рік подається прогноз державного бюджету на 2013 та 2014 роки, який стане фундаментом для формування бюджетів на наступні роки. На базі прогнозу державного бюджету міністерства та відомства складатимуть плани своєї діяльності на середньостроковий період. Така стратегія дозволить в наступних роках якісно підвищити ефективність державних витратків і створить можливість для економічного росту.

Література:

1. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава".- [Електронний ресурс].- Режим доступу.- <http://search.ligazakon.ua>
2. Бюджетний кодекс України.- [Електронний ресурс].- Режим доступу.- <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Проект Закону про Державний бюджет України на 2012 року.- [Електронний ресурс]. - Режим доступу.- <http://w1.c1.rada.gov.ua/>
4. Єфіменко Т.І. Стабілізація державних фінансів у контексті модернізації інститутів державного управління.- Матеріали науково-практичного семінару "Інноваційні складові Бюджетного і Податкового кодексів України та практика їх імплементації".- 12-14 жовтня 2011 р.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"